

ATATÜRK İLKELERİ VE ATATÜRKÇÜ ÇAĞDAŞ DÜŞÜNCE YAPISI*

Doç. Dr. E. Semih YALÇIN**

Milletler tarafından kabul edilen temel düşünce sistemleri, ortaya çıktığı her coğrafya veya ait olduğu her millet için sonuç itibarıyla bir genel kültür unsurudur. Milletler, farklı düşünce sistemlerini benimseyebilir. Bununla birlikte aynı düşünce biçimini benimseyen toplumlarda sistemin uygulanmasından doğan sonuç farklı olabilir. Ortaya çıkan sonucun farklı olmasının sebepleri uygulamadaki muhtemel değişkenliğin yanı sıra toplumda var olan farklı alt kültür unsurlarının mevcudiyetidir.

Türk toplumu içinde durum farklı değildir. Türkler, tarihî süreç içinde diğer milletler gibi farklı düşünce sistemleriyle karşı karşıya gelmişler veya temasta bulunmuşlardır. Bu düşünce sistemleri, Türk milletini ancak kabullendiği kıymet hükümleri dairesinde etkilemiştir. Yani karşılaşılan düşünce sistemleri Türk kültürünün etkisinde kalmış ve etkilenmiş aynı zamanda Türk kültürü de bu düşünce sistemleri ile şekillenmiştir.

Türk kültürü, kültür münasebetlerinde ve kültürler alış verişinde dikkate değer bir nüfuz ve tesir kabiliyeti ve değeri göstermiştir. Türk kültürü diğer kültürlerle saygılı, onlara baskı yapmaya lüzum görmeyen, müsamahalı ve kendisinden emin bir kültürdür. Bundan dolayı Türk kültürünün müthiş ve kendisini koruma, dayanma, yaşama ve yaşatma gücü vardır. Kapalı bir kültür olmadığı hâlde Türk kültürü başka kültürler karşısında daima şahsiyetini bilmiştir¹. Bu sebeple de Türk devlet geleneği daima insanları birleştirmiş ve kaynaştırmıştır. Türkler, kültürel ve biyolojik farklılıkları olan insanları kendi birlik ve bütünlüğü dairesinde değerlendirmiştir. Bu bakımdan insan hakları ve hoşgörü Türk milletinin ayrılmaz birer vasfı haline gelmiştir.

* Bu konferans Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı adına 19.03.1998 tarihinde Kurtalan'da verilmiştir.

** Gazi Üniv., Fen Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.

1 Muharrem Ergin, **Türkiye'nin Bugünkü Meseleleri**, Ankara, 1988, s. 29.

Atatürk'e göre kendisini Türk hisseden herkes Türk'tür. Ancak sosyolojik manada hissiyata dayalı bu kabul, batıdan farklı olarak kültür birliğine bağlı olan anlayışı ifade eder. Bu tarz bir hissiyatta, her türlü boy, aşiret, kabile ve kavim asabiyetinin üstünde manevî ve kültürel mutabakat olan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne mensubiyet şuuru ön planda yer almaktadır.

Atatürk, tarihî seyir içerisinde Türk kültürünü inceleyerek çağdaş Türk insanını yetiştirecek olan düşünce sisteminin çerçevesini çizmiştir. Onun Türk kimliği anlayışı, Türk'ün karakterine ve tarihine uygun bir kültür anlayışının yaşatılmasıdır. Bu tarz kimlik ve kültür anlayışı ise yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin temelini meydana getiren felsefe ile ifadesini bulmuştur.

"Türkiye Cumhuriyeti'nin temeli kültürdür" ifadesinde Atatürk'ün ortaya koymaya çalıştığı felsefe, yeni Türk Devleti'nin kuruluşu sırasında varolan çağdaş düşünce ve çağdaş hayat ile kopuklukları giderecek bir anlayışı ihtiva eden düşünce sistemidir.

Bununla birlikte Atatürk'ün eserini yücelten sadece ülkenin kurtarılması ve tam bağımsızlığa sahip, mütecanis bir devlet kuruculuğu da değildir. Onu olümsüzleştiren olayların belki de en önemlisi, yeniden kurduğu devletin sonsuza kadar bağımsızlığını koruyabilmesi için, almış olduğu tedbirlerdir. Bu tedbirler "Türk İnkılâbı" ve "Türk Çağdaşlaşma Hareketi" şeklinde ifade edilebilir. Çağdaşlaşma denilince Atatürk'ün Türk toplumunu çağdaş medeniyet düzeyinin de üstüne çıkarmak için yapmış olduğu inkılâpların tamamı kastedilmektedir².

Türkler, tarih boyunca ileri medeniyetleri benimsemekte daima büyük kabiliyet göstermişlerdir. Türk çağdaşlaşması, farklı ortamlarda gelişen Türk kültür çevresi ile batı kültür çevresinin uyumunu sağlamayı dil, din, tarih, sanat, folklor, gelenek, görenek gibi unsurlardaki ayrılığa rağmen bu ayrılıkları bir ölçüde korumayı amaçlar³.

2 Abdurrahman Çaycı, "Atatürk ve Çağdaşlaşma", *Atatürkçü Düşünce* (Kollektif Eserler), A.A.M. yay, Ankara, 1992, s. 642.

3 Suat İlhan, "Türk Çağdaşlaşması", *Atatürkçü Düşünce* (Kollektif Eserler), A.A.M. yay, Ankara, 1992, s. 628.

Türk çağdaşlaşması, insanlığın gelişmesi içerisinde kültürler arası ilişkiler ve uyumlar bakımından bir aşama ve bir deneyler bütünüdür. Özgür düşünce ve bilgi ortamı Türk çağdaşlaşma hareketi ile genişletilmekte, batı kültür çevresini Hristiyanlık ögesi dışında Hristiyanlığın hakim olduğu bir alanın dışında gösterdiği gelişmenin örneği verilmiş olmaktadır⁴.

Çağdaş medeniyete yönelmekten güdülen amaçlardan biri de, kendi öz kültürümüzü bilimsel metotlarla geliştirmek, onu öz kaynağından halk kaynağından besleyerek "*kendi değer ve özellikleriyle*" çağdaş medeniyet seviyesinin üstüne çıkarmaktır. Böylece yüzyıllar boyu, yabancı kültürlerin etkisi altında yozlaşan, kısırlaştırılan ve horlanan millî kültüre, "*kendi özellikleri içinde*" çağdaş ufuklar açmak başka bir deyimle, Türk kültüründe bir "*Rönesans*" yaratmaktır⁵.

Atatürk'e göre meydana getirilmesi elzem olan Türk rönesansının diğer bir ifade ile Türk çağdaşlaşmasının vazgeçilmez unsuru ise millî bağımsızlıktır. Atatürk bu gerçeği şu sözleriyle ifade etmektedir. "*Hiç bir zafer gaye değildir. Zafer ancak kendisinden daha büyük olan bir gayeyi elde etmek için belli başlı vasıta, gaye fikirdir. Bu fikrin istihsaline dayanmayan zafer payidar olamaz, genç Türkiye Cumhuriyeti'nin payidar olması için çağdaş medeniyetin bir ortağı, bir parçası haline gelmek bin bir fedakârlıkla sağlanan bağımsızlığın muhafazası için şarttır.*"

Türk çağdaşlaşması, Millî Mücadele hareketimizin amaçlarından birisi ve hatta Türk İnkılâbının her safhasında ve her çağda yenilenen hedefi olmuştur. XX. Yüzyıl başında Türk düşünce ve zihniyet ortamı ile batının çağdaş, sosyal, politik, ekonomik uygulamaları arasındaki bağlantı, Atatürkçü düşünce bütünü ve Atatürkçü zihniyet ile kurulmaya çalışılmış ve büyük mesafeler alınmıştır. Atatürkçülük, düşüncede ve uygulamada, çağ düzeyinde uyumlu atılımları devamlı hayat tarzı olarak benimseyenlerin bağlı olduğu düşünce odağıdır⁶.

4 İlhan, a.g.m., s. 624.

5 Çaycı, a.g.m., s. 650.

6 Suat İlhan, *Evrimeşen Türk Devrimi*, A.A.M. yay., Ankara, 1998, s. 170.

Türk İnkılâbının Dayandığı Bütünleyici İlkeler

Atatürk, devlet adamı, başkumandan ve fikir adamı olarak temayüz etmiştir. Dünya tarihinde, devlet adamı ve başkumandan olarak icraat ve mücadelelerini fikriyata istinat ettirenlerin sayıları sınırlıdır. Zira sosyal ilimlere dayanarak analiz yapmak ve senteze varmak demek olan fikriyat, hem bilgi ve kültür, hem de istidat ister⁷.

Tarihî gelişmelerin meydana getirdiği Türk İnkılâbı, bir fikir ve idealin başarıya ulaşmış halidir. Türk İnkılâbındaki fikriyatın yönü Atatürkçülük şeklinde ifade edilir. Türk İnkılâbının fikri gücü ve dayandığı esaslara ise "Atatürk İlkeleri" denir.

Atatürkçülüğün temel ilkeleri olarak değerlendirilen altı ilkenin doğup gelişmesi Türk İnkılâbının başlangıç safhasında olmamıştır. Cumhuriyet Halk Partisi'nin ilk tüzüğünde yer alan "Cumhuriyetçilik, Halkçılık ve Milliyetçilik" ilkelerine⁸ "Lalilik, Devletçilik ve İnkılâpçılık" ilkeleri partinin 1931'deki 3. kurultayında eklenmiştir. 5 Şubat 1937'de yapılan Anayasa değişikliği ile C.H.P.'nin nizamnamesinde yer alan altı ilke Türkiye Cumhuriyeti'nin özellikleri olarak anayasada yer almıştır.

Türk İnkılâbı'nın amacı; Millî modernleşmeyi sağlamak, Türk toplumuna yeni bir şekil ve anlayış kazandırmaktır. Türk İnkılâbı; bağımsızlığı, hür düşüncüyü ve insan onurunu temel alan bir Türk rönesansıdır⁹. Mustafa Kemâl Paşa, bu anlayıştan hareketle ilk yapılacak işin "Türkleri yeni baştan Türkleştirmek" olduğunu tespit etmiştir¹⁰. Bu ideallerin ileriye dönük bir şekilde gelişmesi ve korunması Atatürk İlkeleri'nin gerçek anlamda uygulanması ile mümkündür.

Altı Atatürk İlkesi'nin yanı sıra bu ilkeleri tamamlayıcı nitelikteki

7 Aydın Taneri, *Atatürkçülüğün Tanımı*, Ankara, 1983, s. 5.

8 Klaus Von Beyme, "Batı ve Marksist Gelişme Teorilerine Göre Kemalizm, Bildiriler ve Tartışmalar", *Türkiye İş Bankası Uluslararası Atatürk Sempozyumu 17-22 Mayıs 1981*, Ankara, 1983, s. 263.

9 İsmet Giritli, *Atatürkçülük İdeolojisi*, Ankara, 1988, s. 1.

10 Charles H. Sherrill, *Bir Elçiden Gazi Mustafa Kemâl*, (Çev: Alp Ilgaz), Tercümen 1001 Temel Eser No: 23, (Tarihi ve Basım yeri yazılmamış), s. 213.

"Millî Hakimiyet", "Millî Bağımsızlık" ve "Millî Birlik" ilkeleri Türkiye Cumhuriyeti'nin temelinde varolan unsurlardandır. Atatürk ilkeleri ile birlikte mütalaa edildiğinde Atatürkçülüğün tanımını daha iyi anlayacaktır.

a. Millî Hakimiyet

Millî Hakimiyet, milletin kendi kendini idare etmesi, kendine hükmedecek heyeti seçmesidir. Yani millet tarafından devlete verilen iktidardır. Bu durumda hakimiyet bir kişiye, gruba veya çoğunluğa değil, bütün millete aittir.

Batı menşeli olan Millî Hakimiyet kavramını siyasi hayatımıza Millî Mücadele ile birlikte getirmiştir. Atatürk "Millî Hakimiyet" mefhumuna Türk'ün ve kendi yüksek fikirlerinin damgasını vurarak hareket etmiştir. Atatürk, Millî Hakimiyet kavramını izah ederken millete ve Türk Milleti'nin fikrine ağırlık vermiş ve bunun üzerinde ısrarla durmuştur¹¹.

Mustafa Kemâl Paşa'nın Samsun'dan sadarete gönderdiği 22 Mayıs 1919 tarihli raporda yer alan "Millet, Millî Hakimiyet esasını ve Türk Milliyetçiliğini kabul etmiştir. Bunun için çalışacaktır"¹² ifadesi Millî Mücadele hareketinin hedefini göstermesi bakımından önemlidir.

Amasya Tamimi ile Erzurum ve Sivas Kongrelerinde ortaya çıkan ana fikir ise "Hakimiyet-i Millîye'ye müstenit bil-a kaydü şart müstakil yeni bir Türk Devleti tesis etmek" şeklinde tespit edilmiş ve bu ideal ilk BMM'nin açılmasıyla yeni devletin temelini oluşturmuştur. Bu durum 1921 ve 1924 Anayasaları "Hakimiyet kayıtsız şartsız milletindir" ilkesine yer vermekle hukuki bir hüviyet kazanmıştır.

M. Kemal Paşa'ya göre *"Toplumda en yüksek hürriyetin, en yüksek eşitlik ve adaletin devamlı şekilde sağlanması ve korunması ancak ve ancak tam ve kat'i manasıyla Millî hakimiyetin kurulmuş olmasına bağ-*

11 Aydın Taneri, *Atatürk ve Millî Hakimiyet*, Ankara, 1983, s. 13.
12 Tefvik Bıykoğlu, *Atatürk Anadolu'da*, Ankara, 1959, s. 50.

